

Förord

I detta dubbelnummer publiceras sju mycket intressanta och läsvärda artiklar rörande skiftande socialrättsliga frågor. Samtliga nordiska länder är representerade i författarlistan. Professor emeritus Asbjørn Kjønstad har behandlat den nya norska ålderspensionsreformen. Han ställer frågan om pensionsreformen inneburit en förenkling av regelmassan eller om denna har blivit mer komplicerad än tidigare. Redan av titeln till artikeln framgår att den blivit mer komplicerad, »Ny og mer komplisert alderspensjon». Ursprungligen var tanken den att reformen skulle innebära en förenkling, men så blev alltså inte fallet. Det är inte så enkelt för den enskilde att få en översikt över sina upparbetade pensionsförmåner och beräkna den egna förväntade pensionen baserad på framtida intäkt och tidpunkt för pensionsuttag på en pensionssajt. Det krävs också information om lagbestämmelserna och kunskap om deras verkningar. Det är inte lätt för den enskilde att erhålla detta när det gäller det mycket komplicerade system som nu skapats. En viktig orsak till att de nya bestämmelserna har blivit komplicerade, är den beslutsprocess som användes vid pensionsreformen. Kjønstad understryker att lagstiftning inte är något enkelt och tekniskt, som man kan ordna med vid slutet av en beslutsprocess. Om man inte har det juridiska synsättet med under hela processen, blir resultatet ofta komplicerade och vanskliga bestämmelser.

Barnets bästa och barnets rätt att komma till tals diskuteras av Virve-Maria de Godzinsky i artikeln »Legal Safety of the Child in Court Procedures of Care». Rättsligt sätt hör de båda principerna nära

ihop och underbygger varandra. De har en stark institutionaliserad förankring bl a genom FN:s Barnkonvention. Trots detta konstaterar de Godzinsky att en rad problem och svagheter vidlåter principerna i praktiken. Detta beror enligt författaren på en otillräcklig förståelse för hur barnrättigheterna har implementerats i FN-konventionen. Ytterligare kunskap om barns faktiska ställning i domstolsprocessen behövs.

Sara Stendahl ställer sig frågan i artikeln »De mobbade och rättvisan. När kränkande särbehandling blir en arbetsskada – en analys av domar från kammarrätterna 2005–2012», om arbetsskadeförsäkringen fungerar på ett bristfälligt sätt i mål som rör mobbning och trakasserier. Fallerar det rättsliga systemet genom att lagen tillämpas på ett sätt som gör att tydliga legala rättigheter blir hart när omöjliga att realisera? Hon anser att det rättsliga systemet har brustit och brister i sitt ansvarstagande för denna grupp av försäkrade. Området är komplext och det finns bevissvårigheter, men det finns också brister i det rättsliga hanterandet av denna komplexitet som är besvärande. Detta är extra bekymmersamt eftersom det drabbar individer som redan i utgångsläget befinner sig i en situation, där samtliga är långtidssjukskrivna med psykiskt relaterade diagnoser. Bör frågan om kränkande särbehandling, på grund av till exempel bevisproblemtiken, tydligt lyftas bort från det skydd som arbetsskadeförsäkringen erbjuder? Stendahls ståndpunkt är dock att det, givet försäkringens begränsningar och brist på utarbetade alternativ, ändå finns utrymme för förbättringar. Mot bakgrund av den studie som hon redovisar argumenterar hon för flera olika förbättringar.

I artikeln »The private – public law divide. Does this legal design create an abyss to children's welfare?» diskuterar författarna Christina Gyldenløve Jeppesen-de Boer, Annette Kronborg och Idamarie Leth Svendsen nya bestämmningar av begreppen familj och föräldraskap inom familjerätten och socialrätten med inriktning på de offentliga myndigheter som är aktuella inom respektive rättsliga område, nämligen inom civilrätten och inom den offentliga rätten. Frågan ställs om inte dessa nya bestämmningar på respektive rättsområde borde leda till mer djupgående konsekvenser för dessa och för de offentliga myndigheterna på områdena ifråga. I vilken utsträckning är det rättsliga ramverket koherent med de nya bestämmningarna? Artikeln fokuserar på dansk rätt, men jämförelser görs också med svensk och norsk rätt.

Annika Staaf har skrivit en artikel om »De papperslösa och socialtjänsten». Det övergripande syftet med studien är att diskutera papperslösas situation i Sverige i förhållande till socialtjänstens uppdrag. De forskningsfrågor hon belyser är vilka personer som kan uppfattas ingå i definitionen »papperslösa« och på vilka grunder samt vilka formella rättigheter som denna grupp har inom socialtjänstområdet och om gruppen faktiskt erhåller dessa rättigheter. Författaren argumenterar för att personer som blivit av med sin uppehållsrätt men väljer att stanna kvar i Sverige bör ingå i definitionen papperslösa. Tredjelandsmedborgare, som fått uppehållsrätt på grund av familjeknytning men där relationen upphört, menar hon kommer att befinna sig i en snarlik situation som så kallade »over-stayers» och bör därför uppmärksammas på samma sätt som övriga papperslösa. Författaren framhåller avslutningsvis att migration blir en viktig del av pågående globaliseringsprocesser, i vilken papperslösas situation och rättigheter kanske inte kan, eller inte heller bör, hanteras utifrån antagandet, att de själva bär ansvar för sin egen situation och nöd. Deras livssituation bör kanske istället uppmärksammas utifrån mer globalt makro-ekonomiska betingelser, som i vissa fall tydligt stimulerar en marknad för papperslösas »svarta« arbete i ekonomiskt mer välmående länder.

Vicki Paskalia har i en artikel behandlat »Socialförsäkringsbalkens efterskyddsregel om tillhörighet till den arbetsbaserade försäkringen i ljuset av EU:s samordningssystem». Hon utgår från den arbetsbaserade socialförsäkringen, som ger ett skydd om en social risk inträffar under den tid den försäkrade arbetar aktivt. Hon pekar på att en viktig del av socialförsäkringsskyddet i Sverige är de så kallade efterskyddsreglerna, som innebär att försäkringen fortsätter under en tid efter det att det aktiva arbetet av någon anledning har upphört. Genom efterskyddsreglerna säkerställs således den försäkrades tillhörighet till socialförsäkringssystemet under arbetsuppehåll. I artikeln hävdas att reglerna i förordning 883/2004 eventuellt kan medföra en försämring av rättsläget för arbetstagare som lämnar Sverige utan kontantförmåner, eftersom den svenska efterskyddsregeln inte kan tillämpas om ett bosättningskifte konstateras. Författaren framhåller också att fastställande av bosättningsorten har fått en ökad vikt i detta sammanhang. Det finns grupper som särskilt påverkas, som till exempel de som varit

bosatta i en annan medlemsstat under arbetstiden i Sverige eller de som flyttar av familjeskäl. Samtidigt påpekar hon att en tillämpning av lagvalsreglerna, som skulle leda till ett försämrat rättsligt skydd för de berörda arbetstagarna, antagligen skulle anses strida mot fördragets bestämmelser om den fria rörligheten för arbetstagare och skulle gå emot EU-domstolens resonemang i åtskilliga fall. Det skulle också gå emot svenska domstolars tolkningslinje.

Den sista artikeln rör »Pleie i hjemmet av varig svært alvorlig syke barn: Rettsutvikling i velferdsstaten» och är skriven av Ingunn Ikdahl. Detta tema har enligt författaren rönt liten uppmärksamhet i rättsvetenskapen men har präglats av oenighet i rundskrivelser, uttalanden från departement och en skiftande praxis. Reglerna har stramats åt utan att det skett med lagstiftarens stöd och ger orimliga resultat i enskilda situationer utan att hjälpa den som har störst behov. Rättsområdet kännetecknas av rättslig polycentri. Artikeln riktar uppmärksamheten mot de rättsliga ramar och modeller inom vilka rättstillämparen dels opererar, dels själv påverkar. I artikeln görs en principiell analys av förhållandet mellan de olika villkor som lagen uppställer och av de principer som ligger till grund för rättsområdet. »Dragkampen» om gränserna för »pleiepenger» får förstås i ljuset av de kännetecken som präglar välfärdsstatens rättsliga form.

Detta dubbelnummer avslutas med recensioner av en svensk och en norsk doktorsavhandling samt med en rättstillämpningsanalys.

Nästa dubbelnummer beräknas utkomma i september 2014.

Göteborg i oktober 2013

Lotta Vahlne Westerhäll

(huvudredaktör och ansvarig utgivare)

Innehåll

Ny og mer komplisert alderspensjon • 7

ASBJØRN KJØNSTAD, *professor emeritus dr. juris, Universitetet i Oslo*

Legal Safety of the Child in Court Procedures of Care Orders • 43

VIRVE-MARIA DE GODZINSKY, *jur.lic. och forskare vid Rättspolitiska
Forskningsinstitutet i Helsingfors*

De mobbade och rättvisan: När kränkande särbehandling blir en
arbetsskada – en analys av domar från kammarrätterna 2005–2012 • 81

SARA STENDAHL *jur. dr, docent offentlig rätt, Juridiska institutionen,
Handelshögskolan, Göteborgs universitet*

The private – public law divide: Does this legal design create an abyss to
children’s welfare? • 133

CHRISTINA GYLDENLØVE JEPPESEN-DE BOER, *researcher and teacher
at Utrecht University, Molengraaff Institute for Private Law, The Netherlands,
ANNETTE KRONBORG, associate Professor in Family Law at Centre for Studies in
Legal Culture, Copenhagen University, Denmark &
IDAMARIE LETH SVENDSEN, Ph.D Fellow at Roskilde University, Denmark*

Socialtjänsten och de papperslösa • 163

ANNIKA STAAF *jur. kand och fil. dr i rättssociologi och arbetar vid Malmö högskola*

Socialförsäkringsbalkens efterskyddsregel om tillhörighet till den arbetsbaserade försäkringen i ljuset av EU:s samordningssystem • 205

VICKI PASKALIA är universitetslektor i socialförsäkringsrätt vid Juridiska institutionen, Uppsala universitet

Pleie i hjemmet av varig svært alvorlig syke barn: Rettsutvikling i velferdsstaten • 227

INGUNN IKDAHL, postdoktor ved Institutt for offentlig rett, Juridisk fakultet, Universitetet i Oslo

Recensioner • 295

Nyheter i rättstillämpningen • 307

Deltagande författare • 312

Artiklar i tidigare nummer • 314